

Görel Reimer

LÄS! Ett treårigt lässtimulerande projekt för alla
Malmöbarn i årskurs två och fem

Paper presenterat vid konferensen

Mötesplats inför framtiden

ARBETSLIV•UTBILDNING•FORSKNING

10-11 oktober 2007 i Borås





Ett treårigt lässtimulerande projekt för alla Malmöbarn i årskurs två och fem VT 2006 – HT 2008

Jag vill presentera LÄS!: hur vi praktiskt har kunnat arbeta kommunövergripande för att ge barnen i Malmö förutsättningar att finna lust i sitt läsande. Fokus kommer att ligga på delprojekten inom LÄS!, *Deckarstafetten*, *Fjärilar*, *fantomer och fotboll -faktaboken i nytt ljus* och *Digitala boktips*. Detta för att belysa olika ingångar till bokens magiska värld, visa på tänkbara framtida strukturer att arbeta utifrån och arbetet med att bygga upp nätverk.

Inledning

Under våren 2005 tog Malmö stadsbibliotek kontakt med Pedagogiska centralen med förslaget att tillsammans försöka väcka barns nyfikenhet kring böcker och läsande och att ge dem läsande förebilder. Målgruppen skulle vara årskurs två och årskurs fem. Denna enorma uppgift angår inte bara folkbiblioteken, därför var det självklart att samarbeta med Pedagogiska centralen som är Malmö's serviceorgan gentemot skolorna och där ett viktigt arbetsområde är skolbiblioteken. Vi sökte pengar och beviljades 1.8 miljoner under tre år av Sparbanksstiftelsen Skåne. Projektet sträcker sig från vt 2006-ht 2008.

Organisation

En projektledare på 75% tillträdde 1 januari 2006. En styrgrupp med utgångspunkt från den arbetsgrupp som från början hade i uppdrag att jobba fram projektansökan till Sparbanksstiftelsen tillsattes. Den har fungerat som ett beslutande organ i de övergripande frågor där projektledaren har ansett sig behöva extra stöd. Stort jobb lades inledningsvis ned på att hitta rätt deltagare till projektgruppen, som är projektets kärngrupp och den som ska komma med idéer samt med projektledarens stöd även till stor del utföra dem. Idag består gruppen förutom projektledaren av barn- och skolbibliotekarier från olika stadsdelar. Samtliga har förankrat sitt engagemang i gruppen med sina chefer, och deras motivation och visioner är drivkraften som kommer att föra projektet framåt.

Bakgrund

Malmö stadsbibliotek och Pedagogiska centralen vill tillsammans med stadsdelsbiblioteken genom projektet LÄS! vidareutveckla sitt samarbete med grundskolor och skolbibliotek och erbjuda fler aktiviteter som stimulerar till läsning. Så står det formulerat i LÄS! projektbeskrivning.

Svenska barn läser idag allt mindre och flera undersökningar visar att läsförmågan sjunker.¹ Sedan början av 1990-talet syns en tydlig nedgång i såväl läshastighet som läsförståelse. Under samma period har den svenska skolan genomgått stora förändringar. Man arbetar idag mer problembaserat med egna projekt vilket ställer högre krav på läs- och skrivförmågan. Samtidigt har läsningen fått allt mindre utrymme i undervisningen och på lärarutbildningen. Även på fritiden minskar barnens läsning bl. a. till följd av en ökad konkurrens med andra medier. Allt färre föräldrar prioriterar att läsa för sina barn.

¹ Se bland annat Myndigheten för skolutvecklings rapport *Förändringar i läskompetens 1991-2001* (2004) och Per Fröjds avhandling *Att läsa och förstå svenska* (Göteborgs universitet, 2005).

Varför är det då så viktigt att läsa? Läsning stimulerar språkutvecklingen. Ordförrådet såväl som den kommunikativa och sociala förmågan ökar. Detta sammantaget är viktiga nycklar till att lyckas i skolarbetet, och därmed även en angelägen demokratifråga. Men läsning är så mycket mer än så. När vi läser ges fantasin fritt spelrum och dörrar öppnas till nya tankar och idéer. Genom orden kan vi färdas fritt i tid och rum och växa som människor. Och sist men inte minst är det ju så roligt att läsa! Detta är också det viktigaste budskapet i LÄS!-projektet.

För biblioteken i Malmö har litteraturförmedling och andra läsfrämjande aktiviteter för barn och unga länge varit ett prioriterat område. Läsförmåga och språkutveckling är också ett viktigt mål i Malmö stads kvalitetsplan för skolväsendet. Våra bibliotekarier har en unik kompetens som både pedagoger och elever kan inspireras av. Genom mötet med en bibliotekarie som presenterar böcker på ett personligt och stimulerande sätt kan läsglädje uppstå. I projektet vill vi fokusera på denna kärnverksamhet, lyfta fram olika typer av böcker och medier och ge barnen läsande förebilder att komma tillbaka till. Vi vill också att det mångkulturella Malmö ska avspeglas i arbetet så att rätt bok kan hitta rätt läsare.

Våra övergripande mål är:

- Att väcka läslust.
- Att aktivt verka för att ge barns läsning större utrymme, såväl i skolan som på fritiden.
- Att skapa nätverk mellan olika aktörer i Malmö med intresse för läsfrågor.

Att väcka läslust- Hur?

- **Övergripande i kommunen:**

Biblioteksbesök och bokprat för barnen

Malmö består av 10 stadsdelar av varierande storlek. Vi ska nå ca 150 klasser/termin. För att målgruppen ska få någon form av läsinspiration under de tre åren så bjuder Malmö stadsbibliotek och alla stadsdelsbibliotek in barnen till sitt lokala bibliotek. Femmorna på hösten och tvåorna på våren. Under år ett fick LÄS! kontakt med en reklambyrå i Helsingborg, FITCH som sponsrade oss genom att ta fram ett enhetligt material till eleverna och lärarna. Alla utskick i de olika stadsdelarna ser likadana ut med LÄS! logga. En broschyr delas ut till alla berörda lärare och vid biblioteksbesöket så får alla barn ett bokmärke som ett minne från biblioteket. Vid biblioteksbesöket bokpratar barnbibliotekarien för barnen. Eftersom det för en del barn är första gången de möter någon som älskar böcker så är det otroligt viktigt att föröka göra smittande och inspirerande bokpresentationer för dem. Det får inte gå på slentrian. Det absolut viktigaste är att ta barnens undringar och skeptisism på allvar och att avväpna de mest svårflörtade barnen.

Inspiration till de läsande förebilderna

Därför tycker vi det är viktigt att alla barnbibliotekarier i kommunen får egen inspiration. När detta år är slut så ska alla ha fått en mycket spännande fortbildning som skådespelaren Peter Amoghli håller i. Kursen heter "Dramatiserade bokprat" Det är en fördjupande kurs där Amoghli regisserar var och en och förbättrar det personliga uttrycket hos varje bokpratare. Vi tror det är viktigt att alla barnbibliotekarier har samma plattform att stå på, dels därför att barnbibliotekariens position bör skjutas fram men framförallt därför att vi som kollegor ska kunna diskutera mötena med barnen utifrån liknade referenser, för att på

så vis kunna vidareutveckla varandras kompetenser. Vi ska bli sammansvetsade och lyfta varandra, allt för att barnen i kommunen ska möta lustfyllda vuxna förebilder. Tanken är att även kompetensen ska vidgas till skolbibliotekarier och övrig personal inom skolbiblioteksvärlden, då barnens närmaste förebilder finns inom skolans sfär. Denna bit är kostsam, men ett mål att sträva mot.

Ht-06 och vt-07 gjorde vi ett försök att inspirera lärarnas och skolbibliotekariernas egen läslust och höja deras bokkompetens genom att varje stadsdelsbibliotek erbjöd ett bokprat för dem. Tanken var dels att möta skolpersonalen i deras egen miljö, dels ett sätt att skapa nätverk inom stadsdelen. Viktigt var också att visa att folkbiblioteken vill möta skolan genom uppsökande arbete, allt efter förmåga förstås. Denna satsning har fallit ut olika de olika stadsdelarna. Därför har vi beslutat att låta den verksamheten bero. Några stadsdelar kommer dock att fortsätta då de fått fin respons och en ingång till samverkan.

När det gäller bokpratet för barnen så är statistiken varierande från stadsdel till stadsdel. Vårt mål är naturligtvis att 100% av klasserna ska komma till biblioteken i framtiden. I hela Malmö nu så är det ca 75 %, men med en topp i Limhamn-Bunkeflo med nästan full pott!

Nätverksskapande

Ett mål som absolut måste nås innan projekttiden är slut är att ha skapat beständiga nätverk mellan barnbibliotekarierna och skolbibliotekspersonalen i varje stadsdel. Med tanke på dagens arbetsbelastning, framförallt inom skolans värld, så är det ett nästintill omöjligt mål att nå. Inom LÄS! projektgrupp så har diskussionerna kring hur detta mål ska uppfyllas stått i fokus under våren. Nu ska vi genom att träffas en eller två gånger per termin försöka etablera kontakt institutionerna emellan, för att informera varandra. Varje stadsdel får skapa sin egen nivå på träffarna. Någon stadsdel väljer kanske att ha sitt nätverk som ett rent informations- och lära-känna-forum, andra stadsdelar (och detta är min vision) väljer att samarbeta kring en konkret arbetsuppgift. Ett relevant arbetsområde kan vara att arbeta utifrån ett tema i stadsdelen ett annat kan vara att välja att arbeta utifrån en metod, t ex boksamtal eller digitala boktips.

Att arbeta mer metodiskt med nätverksskapande inom varje stadsdel startar nu i höst ht-07. Projektledaren, barnbibliotekarierna och en representant från Pedagogiska centralen bjuder in till ett första möte. Det sker i tre stadsdelar, till våren initierar vi ytterligare tre, tills vi betat av allihop. Därefter blir det barnbibliotekariernas uppgift att sammankalla till möten.

- **Delprojekt:**

Allmän beskrivning

För att kunna ge barnen en ännu mer fördjupad erfarenhet av läsning och böcker insåg vi i slutet av ht-06 att vi var tvungna att fokusera på några stadsdelar/termin, att alla barn inte kunde få delta i alla aktiviteter. Den absoluta rättvisespekten gick om intet, men det fördjupade arbetssättet där ändå många barn fick möjlighet att delta kändes klokast att välja.

Projektgruppen valde att utgå från de fyra s.k. partnerområden som redan utarbetats inom Malmö stad, och upplägget ser ut så här för perioden vt 2007 t o m projektets sluttermin ht 2008:

1. VT 2007 årskurs 2
Västra Innerstaden, Hyllie och Kirseberg
2. HT 2007 årskurs 5
Centrum, Södra Innerstaden och Husie
3. VT 2008 årskurs 2
Fosie och Oxie
4. HT 2008 årskurs 5
Limhamn-Bunkeflo och Rosengård

En arbetsgrupp bestående av barnbibliotekarier och skolbibliotekarier bildas i god tid innan terminen startar. Varje område får en egen programbudget. På detta sätt gör man ett projekt av den här storleken mer hanterligt, och alla inblandade vet när det är deras tur att stå i centrum. Förhoppningen är att skapa starkare nätverk inom och mellan stadsdelarna och att genom denna metod kunna fånga upp goda idéer och exempel från lärare och skolbibliotek i området.

Nattpäron ht-06

Innan partnerområdesuppdelningen började så blev LÄS! värd för Riksutställningars "Nattpäron". Denna aktivitet kom att uppta hela ht-06. Målgruppen blev årskurs fem.

"Nattpäron" var en ambulerande utställning om berättande. Det var mycket arbete kring förberedelserna inför denna utställning men slutresultatet blev bra och samarbete mellan andra kulturinstitutioner i Malmö initierades, bl a Malmö dramatiska teater, Författarcentrum Syd, biograf Spegeln.

Barnen fick en oförglömlig upplevelse och idén att skapa ett permanent berättarrum väcktes.

Deckarstafetten vt -07

Under våren 2007 blev det Hyllie, Kirseberg och Västra innerstaden som stod i fokus. En grupp entusiastiska barn- och skolbibliotekarier från dessa stadsdelar satte sig ner och spånade fram ett förslag på hur man skulle kunna arbeta med barnen på ett skojigt men ändå väl inramat sätt. Plötsligt låg idén på bordet. Vi skulle göra en skrivstafett. Satsningen kom att kallas *Deckarstafetten*. 25 klasser, 500 barn, 50 pedagoger, skolbibliotekarier, barnbibliotekarier och barnboksförfattaren Mårten Sandén drogs in i projektet, alla med samma entusiasm.

Resultatet blev en rafflande barndeckare i Malmömiljö. Produktionen av boken är dock bara en liten del i den terminslånga processen. Barnen har följt kapitel för kapitel, två i veckan har de fått upplästa för sig. De har trängt in i karaktärerna, i miljöerna. De har fått prata om boken, de har själva skrivit. De har kort och gott sett en kapitelbok växa fram. Huvudsyftet med *Deckarstafetten* var att väcka barns läslust. Vi är övertygade om att målet är nått. *Barnen*

rusar numera in på biblioteket och kastar sig över hyllorna sa en lärare när han ville beskriva den lust han numera ser hos sina elever.

Projektgruppen för deckarstafetten har med förundran sett lärarnas engagemang och tålamod. Denna kraft och vilja att lotsa eleverna framåt och visa på magin i skrivande och läsande går ej nog att beundra. Och barnens fantasi och formuleringsförmåga finner inga gränser. Denna bok visar på ett samarbete där alla har haft inflytande. Ingen länk har varit mer betydelsefull än någon annan. Genom detta projekt har stadsdelarnas skol- och barnbibliotekarier funnit en form för samarbete, ett naturligt nätverk har skapats, ett nätverk som i framtiden kan arbeta läsfrämjande och göra skillnad.

I skrivande stund är inte boken färdigtryckt, men den blir fin, illustrationerna är gjorda av barnen, texten är deras och varje barn i stadsdelen kommer att få boken som en gåva. Vi tror att vårterminen för berörda barn kommer att sätta livslånga spår!

Aktiviteterna kring deckarstafetten fortsätter under hösten. Arbetsgruppen ville gärna att barnen skulle få se sin bok omvandlas till en teaterpjäs. Efter ett halvårs efterforskningar och förfrågningar så var de sista pusselbitarna på plats. I Kirsebergs stadsdel är två skådespelare anställda, Irma Jämhammar och Johan Lundin. Under de lugna sommarmånaderna har de omvandlat kapitelboken till ett manus. Teaterfolket, MAF (Malmö Amatörteater Forum) sätter upp pjäsen vars titel är: *Konrad och Milous hemliga uppdrag*. I början av oktober får alla barn se den och vid samma tillfälle får de sin bok. Även de klasser som valde att ej delta i deckarstafetten blir inbjudna till teater och får ett exemplar av boken.

Vi kommer slutligen att producera en vandringsutställning med barnens alster och en del dokumentation från arbetsprocesserna i klassrummen. Den ska visas på berörda stadsdelsbibliotek och på Malmö stadsbibliotek.

Fjärilar, fantomer och fotboll- faktaboken i nytt ljus på faktaboken ht 07

Under hösten 2007 är det Centrum, Södra Innerstaden och Husie stadsdelar som står i fokus. Denna gång är det årskurs fem (ca 35 klasser) vi satsar på.

Under våren så har en ny arbetsgrupp med representanter från berörda stadsdelar utsetts, lika många barnbibliotekarier som skolbibliotekarier/skolbiblioteksansvariga. Till skillnad från vårens deckarstafett, så har inte denna grupp lika stor frihet att välja och spåna fritt från hjärtat vad de vill satsa på för sina barn. Anledningen därtill är att LÄS! ansökte om extra medel från Statens kulturråd just med inriktning på faktaboken. Vi beviljades då 200.000 fördelat på två omgångar, ht -07 och ht-08. Det kändes mycket bra, men det innebär samtidigt att höstsatsningarna på femmorna redan har uttalade ramar som ska följas. Inspirationen till att söka pengar fick jag och Hanna Sjöberg (projektledare LÄS! som jag vikarierar för) när vi var på Litteralund i Lund, där konferensen just inspirerade till att lyfta fram faktaboken som ett sätt att nå nya, andra läsare.

Huvudaktiviteten till hösten är att alla barn i ovan stadsdelar ska få möta en faktaboksförfattare. Dan Höjer, författare och journalist kommer att berätta om spöken och äckligheter i fängelsehålan på Malmöhus. Jonathan Lindström, arkeolog och författare kommer att besöka skolor och ge barnen inspiration att själva vara arkeologer. Han kommer att visa pedagogerna var på skolgården de själva kan gräva ut tillsammans med sina elever. Marie Rådbo, astronom och författare kommer också att besöka eleverna i klassen, men i anslutning till författarbesöket så ska barnen få besöka Tycho Braheobservatoriet i Oxie. Pelle

Eckermann författare, naturvetare mm kommer eleverna att träffa på Malmö Teknik- och sjöfartsmuseum. Det blir troligen en hel del experimenterande under det författarbesöket. I anslutning till det så kommer de att få en visning av Kunskapstivolit på museet.

Syftet med denna stora satsning på författarbesök är förstås att väcka nyfikenhet inom ett visst ämne och därmed stimulera att läsa vidare i en av alla de härliga faktaböcker som finns. Lusten att läsa kan gå genom faktaboken och vi vill se detta som en tillgång, och ytterligare en väg att väcka elevernas läslust.

Inom projektet ska vi också att ha en heldagskonferens kring faktaboken. Berörda pedagoger, skolbibliotekarier, barnbibliotekarier och rektorer kommer att inspireras av Karna Nyström, litteraturpedagog, Dan Höjer och Jonathan Lindström. Men för att engagera och aktivera deltagarna djupare så kommer vi att under eftermiddagen att ha diskussionsgrupper, där ämnena är: Att väcka läslust med hjälp av faktaböcker. Går det? Är faktaboken på väg att dö ut? Läromedel och internet konkurrerar. Bra eller dåligt? Vi dokumenterar vad som sägs under dagen.

Då ett mål är att barnen ska producera en upplevelse, en tanke eller något annat i samband med höstens arbete digitalt så kommer vi även att ge lärarna ett smörgåsbord i hur man kan arbeta digitalt. Ina Alm, mediepedagog berättar om hur lärarna kan dokumentera digitalt tillsammans med sina elever.

Vi vill som sagt inspirera lärarna och även skolbibliotekarierna att arbeta tillsammans för att stilla elevernas nyfikenhet. Vi vill försöka arbeta aktivt mot skolbiblioteken så att de verkligen lyfter fram faktaboken. Detta kommer vi bland annat att göra genom att skapa nätverk mellan skolbiblioteken i de olika stadsdelarna.. I detta ligger naturligtvis också att utmana barn- och skolbibliotekarier att arbeta mer med faktaböcker. Läs fler faktaböcker, exponera dem i biblioteket och ge dem mera utrymme!

Vi kommer också att försöka lägga ut den digitala produktionen på vår hemsida. Även en vandringsutställning på stadsdelsbiblioteken kommer att produceras. Vi anser det också viktigt att vi får in utvärderingar av alla som deltagit i projektet

Digitala boktips

Inom LÄS! vill vi vara öppna för nya och moderna ingångar till läsning. Vi har därför velat marknadsföra pilotprojektet "Digitala boktips" inom LÄS! En klass på Segevångsskolan gjorde boktips med hjälp av en laptop med inbyggd kamera. Se här: <http://web.mac.com/digitalaboktips/iWeb/Webbplats/Digitala%20boktips.html>

Pilotprojektet drogs igång av mig och Ina Alm, mediepedagog på Pedagogiska centralen i samarbete med klass 5c på segevångsskolan i Malmö. Syftet var att testa idén i praktiken för att sedan sprida vår kunskap och våra erfarenheter till andra bibliotekarier, skolbibliotekarier och lärare i Malmö. Första mötet med klassen innebar en miniföreläsning i hur man kan göra ett personligt boktips som får de andra i klassen att lystra.

Därefter lånade eleverna böcker på sitt skolbibliotek. Lärarna arbetade intensivt med barnens boktips under en månad. Därefter kom vi ut på skolan igen. Denna gång med en bärbar dator med inbyggd kamera, filmredigeringsprogram. Vi gjorde podcasts och eleverna berättade frimodigt om sin läsupplevelse.

Lärarna sade efteråt att det varit en kick för dem själva att låta barnen arbeta utan manus. Deras koncentration skärptes när de läste och eftersom de övade parvis på sina framträdanden så lärde de sig samtidigt att ge varandra feed-back.

Vår vision är att många skolor i Malmö ska göra digitala boktips, att skapa en plats att lägga dessa på så att barnen kan gå in och titta och lyssna på boktips från sina kamrater. Tanken är förstås att barnen och lärarna själva ska kunna hantera de digitala redskapen. Det är möjligt då tekniken är enkel och användarvänlig.

Att aktivt verka för att ge barns läsning större utrymme, såväl i skolan som på fritiden

Genom de aktiviteter som redan gjorts, t ex "Deckarstafetten" så har vi gett större utrymme för läsning i skolan och förhoppningsvis även på fritiden. Det svåra är att hålla kvar tanken och ideerna även i framtiden. Att utnyttja de strukturer som vi nu håller på att finna och undersöka.

Att skapa nätverk mellan olika aktörer i Malmö med intresse för läsfrågor

Genom Nattpäron, Deckarstafetten och Fjärilar, fantomer... så har många kontakter redan skapats. Aktivt samarbete har etablerats med Författarcentrum Syd, Malmö dramatiska teater, MAF-Malmö Amatörteater Forum, Malmö muséer och Tycho Brahesällskapet.

Ett nätverk mellan skolbibliotekarier och barnbibliotekarier inom stadsdelsgränserna och mellan stadsdelarna har etablerats. Jag är helt övertygad om att de nätverken härs och tvärs kommer att bestå. Det kommer att finnas en lätthet i trevandet efter nya kontakter. Den rädsla, bekvämlighet som kanske tidigare funnits är raderad hoppas och tror jag.

Sammanfattande tankar

När man arbetar med ett kommunövergripande projekt, med ett så pass brett mål som att väcka läslust så känner man sig många gånger ganska liten. Man får hela tiden påminna sig om det är barnens projekt och att allting som vi gör inom LÄS! är för dem.

Jag tycker att projektet har fungerat som allra bäst när vi har arbetat i de små arbetsgrupper som strävar mot ett specifikt konkret mål. Där varje deltagare i gruppen har bidragit med sina kompetenser och när alla har haft liknade inställning: den att vi ror detta i hamn! En vikänsla skapas och allting blir enkelt.

Man måste ha visioner, man måste ha diffusa diskussioner och kanske skapa teoretiska ramar och kanske även ha en idé på en organisationsstruktur för att nå sina uppställda mål. Samtidigt så tycker jag mig ha fått bevis för att det är just i det praktiska arbetet som ibland går i icke utstakade spår som man finner meningsfulla samarbeten och där man skapar meningsfullhet för sin målgrupp. För att förtydliga: När man går in och löser konkreta problem utifrån vissa önsknings, så blir en grupp sammansvetsad och positivt inställd. Då kan man göra storverk.

De nätverk mellan barnbibliotekarierna och skolbibliotekarierna som skapats under två år kommer att bestå och det kommer att ge barnen en ännu bättre chans att få tillgång till förebilder och böcker tror jag.

LÄS! söker och lyfter fram både traditionella och nya vägar in i litteraturens värld. Detta ger alla barn bättre förutsättningar att finna just sin väg till bokens fantastiska värld

LÄS! vill också skapa enkla strukturer i arbetet med barnen och böcker. Strukturer som går att återanvända. Att göra skrivstafett kan vara en metod att återanvända.

När 2007 är till ända så har två år av projektet gått. Ett helt år till. Under det året har vi förutsättningar att ytterligare nå nya barn, stärka nätverken ytterligare och arbeta för att projektets tankar lever vidare i många år framöver.

Görel Reimer
Projektledare LÄS!
Malmö Stadsbibliotek
Tel. 040/660 86 12
Mobil 0733-66 49 86
<http://www2.malmo.stadsbibliotek.org/las-projektet/>
gorel.reimer@malmo.se